

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА

УДК 37.016 : 502/504

М. Мик. ОРФАНОВА, канд. техн. наук, доц., **М. Мих. ОРФАНОВА**, канд. техн. наук, доц.,

Т. М. ЯЦИШИН, канд. техн. наук, доц.,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (ІФНТУНГ)

м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15,

m.orfanova@gmail.com

О. І. РИБАК

Відділ освіти Тисменицької РДА

Івано-Франківська область, м. Тисмениця, вул. К.Левицького,4,

Oksanarybak4@gmail.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ТРИРІВНЕВОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Збільшення екологічних проблем людства вимагає специфіки організації навчально-виховного процесу сучасної молоді. Освітня інноватика має базуватись на практичному міжнародному досвіді екологічного виховання дітей та учнівської молоді. І головним напрямом є залучення молоді до екологічної просвітницької діяльності, до організації та безпосереднього проведення екологічних заходів, які сприяють поширенню екологічних знань: різноманітні акції, фестивалі та виставки екологічного характеру, природоохоронні форуми, тренінги, семінари, лекції, дискусії та інші.

Ключові слова: виховний процес, освітня інноватика, екологічне виховання, просвітницька діяльність

Orfanova M. N., Orfanova M. M., Yatsyshyn T. M.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Rybak O. I.

Education Department of Tismenitza RDA

INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR THE FORMING OF THREE-TIER ENVIRONMENTAL EDUCATION

The increasing environmental problems of mankind requires specifics of the educational process of modern youth. The educational innovation should be based on international practical experience of the children and youth environmental education. And the main focus is to attract young people to environmental education activities and direct the organization of environmental activities that promote environmental awareness, various campaigns, festivals and exhibitions environmental, environmental forums, workshops, seminars, lectures and discussions, etc.

Keywords: educational process, educational innovation, environmental education, outreach activities

Орфанова М. Н., Орфанова М. М., Яцишин Т. М.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (ІФНТУНГ)

Рыбак О. И.

Отдел просвещения Тисменицкой РГА

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ФОРМИРОВАНИИ ТРЕХУРОВНЕВОГО ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Увеличение экологических проблем человечества требует специфики организации учебно-воспитательного процесса современной молодежи. Образовательная инноватика должна базироваться на практическом международном опыте экологического воспитания детей и учащейся молодежи. И главным направлением является привлечение молодежи к экологической просветительской деятельности, к организации и непосредственного проведения экологических мероприятий, которые способствуют распространению экологических знаний: различные акции, фестивали и выставки экологического характера, природоохранные форумы, тренинги, семинары, лекции, дискуссии и др.

Ключевые слова: воспитательный процесс, образовательная инноватика, экологическое воспитание, просветительская деятельность

Вступ

На сучасному бурхливому етапі розвитку суспільства вихователь у дошкільних навчальних закладах, педагог у середній школі та викладач вищої школи повинні шукати нові підходи до організації навчально-виховного процесу. Такі підходи мають базуватись на інноваційних нововведеннях. При цьому інноваційність має розглядатись як тип життєдіяльності повністю сформованої особистості суспільства і як майбутнього фахівця, і як тип життєдіяльності суспільства в цілому [1].

В той же час все більшої уваги набувають питання екології, зменшення техногенного навантаження на всі компоненти природного середовища. Така ситуація пов'язана зі загостренням екологічних проблем на окремо взятих територіях та регіонах, іноді екологічні проблеми охоплюють країну в цілому, а деякі – стосуються всієї нашої планети та загрожують існуванню людства. Загальний стан оточуючого природного середовища вчені різних країн характеризують як «деградацію глобальної екологічної системи», «екологічну дестабілізацію» і «руйнування природних систем життєзабезпечення». А наслідками є наростання глобальної екологічної кризи. Соціальні наслідки ми вже можемо спостерігати. Це нестача продовольства, зростання захворюваності, зростання екологічної міграції, пов'язаної не тільки з забрудненням території, а із насуванням пустель, зневодненням ґрунтів. Одним з головних наслідків екологічної кризи на планеті є збіднення її генофонду і зменшення біологічного різноманіття в цілому.

Тому актуальності набуває екологізація вихованого та навчального процесу як у дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладах, так й у вищих навчальних закладах.

Серед напрямів освітньої інноватики можна виділити узагальнення вітчизняного та світового досвіду, розробку різноманітних новітніх моделей, визначення структури та напрямків впровадження екологічних знань у навчально-виховний процес на трьох етапах формування особистості – дитина – учнівська молодь – студентська молодь. Разом з тим, проблема використання педагогічних інновацій у навчальних закладах досліджена недостатньо [2]. І особливої уваги заслуговує співробітництво вихователів, педагогів, викладачів, студентів та учнів у вирішенні однієї проблеми будь-якого екологічного спрямування.

Важливою складовою є готовність самого педагога до інноваційної діяльності на професійному рівні. Формування готовності викладачів до інноваційної професійної діяльності, як складного особистісного утворення, стає можливим лише за умов здійснення цілеспрямованої, спеціально організованої підготовки.

Таким чином, під інноваційним навчально-виховним процесом слід розуміти комплексну діяльність вихователів, вчителів та викладачів. Вона має бути спрямована на створення, розробку та використання нових поглядів на різних рівнях формування особистості.

Аналізуючи освітні проекти, концепції та методики викладання, сучасний педагог навчального закладу повинен науково обґрунтувати ефективність застосування нововведень в конкретному спрямуванні виховної діяльності. Готовність педагогів до сприйняття і впровадження нововведень у навчально-виховний процес є різним і розглядається з позицій власного світогляду. Виявляється доцільним розуміння готовності до означеної діяльності як інтегративного особистісного утворення, що є регулятором та умовою успішної професійної діяльності педагогів [1].

Протягом останніх років в Україні, як і в багатьох інших країнах світу, на державному рівні декларується концепція екологізації виховання [3]. Екологічній свідомості слід не навчати – її слід виховувати. Низька екологічна свідомість приводить до пасивності самої людини.

Таким чином, існує цілий комплекс суперечностей між інноваційними процесами, що відбуваються сьогодні в системі освіти в Україні, та недостатнім рівнем теоретико-методологічної та практичної розробки проблеми реформування професійної діяльності вихователів, педагогів та викладачів вищої школи. Розв'язання цих протиріч є визначальним чинником успішності модернізації системи освіти в Україні [1].

Екологічна освіта повинна бути націлена на формування екологічної свідомості особистості і, в першу чергу, починатися з дитячого садка. Екологічна освіта повинна бути тривалим процесом, бути міждисциплінарною за своєю суттю, вивчати головні проблеми навколишнього середовища, надати можливість молоді застосовувати свої знання, допомогти учням розглядати навколишнє середовище в усій його повноті.

Екологічна культура включає в себе три складові елементи: відповідний рівень екологічних знань, свідомість і практичні навички. Саме сполучення цих трьох компонентів визначає ефект виховання екологічної культури. Таким чином, ефект вихо-

Результати та обговорення

Екологічна освіта має базуватись на екологічному вихованні та формуванні екологічної свідомості в особистості. Екологізація навчально-виховного процесу спрямована на формування знань, умінь і навичок у баченні екологічних проблем, їх наслідків для суспільства та можливих шляхах вирішення на трьох етапах формування особистості - дитина, підліток, молодь. Тому, важливим є створення постійно діючої системи екологічної освіти та механізмів її втілення на трьох рівнях формування особистості.

Перший рівень формування екологічної свідомості охоплює дітей дошкільних навчальних закладів. Дитина має усвідомлювати, що людина є невід'ємною частиною природи і, в той же час, може шкодити їй, забруднюючи її відходами своєї життєдіяльності. Тому, дитина з раннього дитинства має розуміти цілісність людини і всіх компонентів природного середовища. Необхідно усвідомлювати механізми бережливого ставлення до навколишнього середовища. Дитина має навчитись розуміти і розділяти вплив людини на природне середовище на дві складові: на бережливе ставлення до нього і на знищуюче, тобто його забруднення.

Другий рівень формування екологічної свідомості охоплює учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Характерним для даного рівня є бажання для молодшого шкільного віку турбуватись будь-то про рослини, або тварин, в учнів середнього шкільного віку з'являється пізнавальна цікавість до природи, у підлітків спостерігається прагнення експериментального дослідження. У цілому екологічне навчання відбувається через різні види мотивованої діяльності: озеленення пришкільної території, прибирання парків та узбереж річок, дослідницька робота на навчально-експериментальних ділянках, туристичні походи екологічними стежками тощо). Необхідним для формування екологічного світогляду при вивченні різних предметів за шкільною програмою (наприклад хімія, біологія, математика, інформатика, географія, фізика та

вання екологічної культури в дітей, учнівської та студентської молоді багато в чому обумовлений тим, наскільки екологічні цінності сприймаються саме підростаючим поколінням, як життєво необхідні.

інші) є акцентування про їх міждисциплінарну єдність та єдність з навколишнім світом. Такий підхід дасть змогу підвищити зацікавленість учнів до екологічних питань суспільства.

Третій рівень формування екологічної свідомості охоплює студентську молодь вищих навчальних закладів. Даний етап відрізняється формуванням організаторських здібностей молоді, наприклад, у проведенні екологічних заходів, прагнення самостійного вирішення конкретної екологічної проблеми з отриманням практичного результату. Для даної вікової категорії важливим є проведення інформаційно-просвітницької діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів. Студенти у формі бесіди, за допомогою презентацій та власно створених фільмів для дітей молодшої та середньої школи наочно висвітлюють екологічні проблеми та необхідність бережливого ставлення до навколишнього середовища. У формі тренінгу студенти показують і допомагають учням старшої школи обґрунтовувати шляхи вирішення конкретної екологічної проблеми.

І цей етап є завершальним в екологічному формуванні особистості та культури екологічної поведінки людини.

Кожний з трьох етапів формування екологічної свідомості має враховувати психологічний віковий розвиток особистості. Це є особливо важливим при плануванні педагогічних заходів екологічного виховання дітей, учнівської та студентської молоді. Процес виховання може складатись з емоційного, пізнавального та поведінкового елементів, які мають різний рівень сприйняття матеріалу для кожної вікової категорії, та гармонійного їх поєднання [5].

Також невід'ємною складовою формування екологічної свідомості має бути поєднання виховного процесу з практичною екологічною діяльністю. Необхідно залучати школярів та студентів до проведення заходів природоохоронного та екологічного спрямування, до розробки проектів щодо вирішення конкретних екологічних завдань. Учні старших класів та студентська молодь

мають брати активну участь у проведенні різних тематичних екологічних заходів з різними віковими категоріями. Наприклад, 5-6 червня 2015 року викладачами та студентами інженерно-екологічного інституту ІФНТУНГ був проведений в Івано-Франківську еко-фестиваль «EcoLifeStyle», метою якого було привернути увагу громадськості до проблеми утворення та поводження з відходами та пропагування екологічного стилю життя [3]. В рамках фестивалю проводились різні майстер-класи під загальною назвою «Надай друге життя відходам», активну участь у проведенні яких взяли наставники і діти екологонатуралістичного центру та викладачі і сту-

денти кафедри екології ІФНТУНГ. Екологічний «Показ мод» був організований учнями Природничо-математичного ліцею під керівництвом своїх кураторів груп. Також студенти проводили для дітей та учнів молодших класів різні еко-конкурси (малюнок на асфальті, ігри, вікторини, розгадування кросвордів).

Такий підхід, на нашу думку, дозволить сформувати правильну екологічну поведінку у покоління, що підостає, спонукати їх до активних дій щодо охорони навколишнього природного середовища та до пошуку шляхів запобігання його забруднення.

Висновки

На даному етапі важливим є також міжнародне співробітництво у галузі екологічної освіти і просвітництва. Але поширення екологічних знань та навиків збереження природи спрямоване, як правило, на видання сумісних інформативних матеріалів та обміну досвідом у вирішенні конкретних екологічних проблем. Нажаль, широке залучення самої молоді до просвітницької екологічної діяльності залишається відкритим.

На нашу думку, залучення учнів шкіл та студентів вищих навчальних закладів буде розвивати творчі риси особистості та формувати їх як повністю сформованого професійного фахівця в різних галузях з задатками лідера. Тому необхідно активно їх залучати до організації та безпосереднього проведення екологічних заходів, які сприяють поширенню екологічних знань:

різноманітні акції, фестивалі та виставки екологічного характеру, природоохоронні форуми, тренінги, семінари, лекції, дискусії, поширення інформаційних буклетів [4]. Є необхідним організація екологічних заходів спільних для загальноосвітніх і вищих навчальних закладів.

Важливу роль в навчально-виховному процесі будуть відігравати тематично спрямовані міжнародні екологічні заходи, організацію яких будуть проводити навчальні заклади України та інших країн на рівні міжнародного співробітництва.

Міністерство освіти та науки України має включити питання екологічного виховання у програми навчально-виховного процесу дошкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладів.

Література

1. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. В. Гавриш. – Луганськ, 2006. – 46 с.
2. Шапран О. І. Система інноваційної підготовки майбутнього вчителя в умовах навчально-науково-педагогічних комплексів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. І. Шапран. – К., 2008. – 41 с.
3. Орфанова М. М. Екологізація освітнього процесу / М. М. Орфанова, Т. М. Яцишин. // Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології: Збірник матеріалів Національного форуму (Київ, 10-11 листопада, 2015). – К.: Центр екологічної освіти та інформації. – С. 147-149.

4. Євчук О. П. Неформальна екологічна освіта як засіб інформування громадськості / О. П. Євчук, М. М. Орфанова. // Екологічні проблеми природокористування та охорона навколишнього середовища: Збірник наук. праць II-ої наук.-практ. конф. за міжнародною участю (Рівне, 21-23 жовтня 2015р. / Рівненський державний гуманітарний університет; за ред. Проф. Д. В. Липко [та ін.]. – Рівне: РДГУ, 2015. – С.66-67.

5. Баглей О. В. Застосування екопсихологічних методів у формуванні екологічної свідомості / О. В. Баглей. // Екологічні засади збалансованого регіонального розвитку : зб. наук. праць за матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Івано-Франківськ, 10-11 травня 2016р. / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2016. – С.13-16.

Надійшла до редколегії 06.04.2016